

FAKRNÂME

VÎRÂNÎ ABDAL

REVAK

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

© Revak Kitabevi, 2015
Tüm hakları Revak Kitabevi'ne aittir.
Sertifika No: 23108

Revak Kitabevi: 30
Bektaşılık Serisi: 4

Fakrnâme
Virânî Abdal

Yayına Hazırlayan
Fatih Usluer

ISBN: 978-605-64527-9-6
1. Baskı: Eylül, 2015
Kapak Tasarımı: Togay Kazım Ataç
Sayfa Düzeni: Revak Kitabevi

Baskı & Cilt: Step Ajans Matbaacılık Ltd. Şti.
Göztepe Mah. Bosna Cd. No:11
Mahmutbey-Bağcılar, İstanbul
Tel: 0212 446 88 46 E-mail: stepajans@stepajans.com
Matbaa Sertifika No: 12266

Besmele: "Bismillâhirrahmânirrahîm"
Seri Levhası: "Yâ Hazret-i Pîr Hacı Bektaş Velî
kuddise sirruhu'l-âlî'"

<http://www.revakkitabevi.com>
Adres: Aziz Mahmut Hüdayî Mahallesi
Tepsi Fırın Sokak. Şifa Apt. 12/3
Üsküdar, İstanbul
Tel: 0216 342 47 97 Fax: 0216 342 95 92
E-mail: info@revakkitabevi.com

FAKRNÂME

Vîrânî Abdal

Yayına Hazırlayan
Fatih Usluer

Revak Kitabevi
İstanbul, 2015

Fatih Usluer 1976 yılında İzmir’de doğdu. 1999 yılında Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Manisa’da Molla Müşerref’ten ve Muradiye Medresesi’nde Ahmet Pak ve İbrahim Kurşun’dan Arapça ve Fıkıh okudu. 2002 Yılında Paris Sosyal Bilimler Akademisi (EHESS)’nden Tarih alanında Yüksek Lisans derecesini aldı. Kum medreselerinde, Arapça, Şia Fıkıhı ve İslam Tarihi okudu. 2007 yılında EPHE-Sorbonne’dan Düşünce Bilimleri alanında Doktora derecesini aldı. 2007 yılından beri TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi’nde serh dersleri veren Usluer, şu anda Harvard Üniversitesi’nde misafir öğretim üyesi olarak araştırmalarına devam etmektedir.

İçindekiler

Önsöz / i

Giriş / iii

I. Sadeleştirilmiş Metin / 1

II. Orijinal Metin (Transkripsiyon) / 81

Kaynakça / 207

Önsöz

Nefesleri ve yazıları ile Hakk Muhammed Ali aşkını dile getiren Vîrânî Abdal, tasavvuf tarihimizin önemli simalarından biridir.

Bende-i Fazl-ı Hudâ vü hem Mustafâ abdâller
Cân u dilden uş muhibb-i Murtazâ abdâller

Vîrânî Abdal'ın, Kalender ve Bektaşî anlayışını Hurufilikle meczetmiş olması, onu tasavvuf tarihinin köşe taşlarından biri yapmıştır. Ali aşkı gibi, Hurufiliğin müessesisi Fazlullah aşkı da nutuklarında en güzel şekilde yer almıştır:

İçmeyen Hızr'ın elinden çeşme-i âb-ı hayât
Ey Vîrânî işte Fazlullah bilmez kandanır

Vîrânî Abdal'ın, Hurufiliği kimden ve nerede öğrendiğini bilmiyoruz ancak iyi bir tahsil gördüğünü, Arapça ve Farsça bildiğini elimizdeki risâleden hareketle rahatlıkla söyleyebiliriz. Hürmetle andığı Yemîn'nin izinden gitmiş ve onun gibi merkeze koyduğu Ehlibeyt sevgisini, Alevî, Bektaşî ve Kalenderî anlayışın yanında, Hurufilik nokta-i nazarından tebliğ etme yolunu seçmiştir. Hurufiliğin özellikle Bektaşî dervişleri tarafından benimsenip yayıldığını biliyoruz. Bu iki anlayışın temas noktaları ve Hurufiliğin etkilediği Bektaşî çevreleri müstakil bir çalışmayı hak etmektedir.

Vîrânî Abdal bu anlamda dikkate değer bir şahsiyettir. Bu çalışmada ele aldığımız risâlesi, temas ettiği konular ve yaklaşımları itibariyle klasik bir Hurufî metninden farklıdır. Mürşide, Hakk Muhammed Ali'ye yaptığı vur-

GİRİŞ

Alevî ve Bektaşî çevrelerince şiirleri sevilerek okunan Vîrânî Abdal'ın hayatı hakkındaki bilgilerimizin çoğu, halk arasında dolaşan, doğruluğu meçhul rivâyetlerden ibarettir. Eğriboz adasında doğduğu (Özmen, 1998: 429), Necef Bektaşî tekkesinde babalık yaptığı ve Şâh Abbas (saltanatı 1587-1628) ile görüştüğü (Gölpınarlı, 1992: 20; Bayrı, 1957: 7) veya Necef'te Hz. Ali'nin türbedarlığını yaptığı (Özmen, 1998, c. II: 429) bu rivâyetlerdendir.

Vîrânî Abdal'ın aslen Nusayrî olduğu söylene de (Bayrı, 1957: 6), onun "Nusayrîyim" demesi, Ali'nin tanrılığını kabul etmesindedir (Gölpınarlı, 1992: 20). Hurufiliği ise tartışmasız bir gerçektir. Ancak Atalay'ın öne sürdüğü gibi, Fazlullah, Şeyh Ebu'l-Hasan, Emir Gıyaseddin Muhammed, Şeyh Ebu'l-Abbas, Seyyid Nesîmî veya Muhyiddin Abdal derecesinde de (Bayrı, 1957: 6-7) değildir.

Vîrânî Abdal hakkında ulaşabildiğimiz en eski kaynak, *Demir Baba Velâyetnâmesi*'dir. Bu eser bize, Vîrânî Abdal'ın yaşadığı yıllar ve nasıl bir kişiliğe sahip olduğu hakkında ipuçları vermektedir. Vîrânî Abdal'ı daha iyi tanımamıza yardımcı olan Demir Baba ve onun *Velâyetnâmesi* üzerinde biraz durmamızda fayda var. *Demir Baba Velâyetnâmesi*'nin H. 1129/M. 1716 tarihinde yazıldığı bilinmektedir. Demir Baba, Akyazılı Sultan'ın halifesidir. Akyazılı Sultan, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'ne göre II. Murat (saltanatı 1421-1451) zamanında vefat etmiştir (Çelebi, 1999, c. III: 198). Ancak Yemînî'nin *Fazîletnâme*'sindeki şu beyitlere göre Akyazılı Sultan'ın vefatı daha geç bir tarihtedir. Nitekim Yemînî,

I. Bölüm

Fakrnâme

(Sadeleştirilmiş Metin)

Fakrnâme

Bismillâhirrahmânirrahîm. Hamd âlemlerin rabbi olan Allah için ve hayırlı akibet takva sahipleri içindir. Salât ve selâm, efendimiz Muhammed'e ve onun tüm ailesine olsun.

Ey Fazl-ı Hakk'ın tâlibi! Elhamdülillah'tan maksat Allah'ı anmak ve anmaktan da maksat Allah'ı bilmektir. Hakk'ı bilmek isteyen kişinin kendi özüne bakması gerekir. Zira kendisini bilen Hakk'ı bilir, kendisini bilmeyen de Hakk'ı bilmez. Hakk'ı bilmeyen Hakk'ı göremez, O'nu göremeyen ise hayvandır ve "Fakirlik övüncümdür." hadîsinden habersizdir. Fakrın gerektirdiklerini bilmeyen kişi mürşide ulaşamamış, ona ulaşamayan da Hakk'ı bilmemiştir. Hakk'ı bilmeyen de Hz. Muhammed ve Hz. Ali'yi bilmez, bu ikisini bilmeyen kişi de mülhiddir.

Şimdi ey tâlip! Hakk denilen, Muhammed ve Ali'dir. Zira Hakk, bu ikisinde tamamen görünmüştür. Bu gerçeği insan olan anlar. Eğer sen insansan bunu anla, hayvansan git otunu otl. Hakk Teâlâ on sekiz bin âlemi yoktan var ettiği zaman, bu âlemlerde yüzer bin canlı yaratmış ve her birine ayrı bir lezzet, usûl, hikmet ve kudret vermiştir. Bu durumda Hakk'ı bilmek herkese farzdır:

Gel ey mü'min beri farz-ı Hudâ'dur
Hakk'ı bilmek çü kavlı-i Mustafâ'dur

Hakk'ı bilmek dilersen bil Ali'yi
Okı ilmün kapısı Murtazâ'dur

Hasan'um hem Hüseyin'üm Âbidîn'üm
Gözüm nûrî İmâm Bâkır bekâdur

II. Bölüm

Fakr-nâme

(Orijinal Metin: Transkripsiyon)

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, no. 656/3, vr. 93b-120b [O].
 Millî Kütüphane, Yazmalar, no. A 3333/1, vr. 1b-25b [E].
 Millî Kütüphane, Yazmalar, no. A 6732, vr. 21b-89b [A].
 Osmanlıca matbu risâle [M].

RİSÂLE-İ VİRÂNÎ ABDAL

FAKR-NÂME¹⁶⁴

[O93b] [E1b] [A21b] [M2] Hâzâ Risâletü Virân Abdâl¹⁶⁵

Ḳuddise Sırrahu 'l-^c Azîz¹⁶⁶

Bismi 'l-lâhi 'r-raḥmâni 'r-raḥîm¹⁶⁷ el-ḥamdü li 'l-lâhi rab-
 bi 'l-^c âlemîn, ve 'l-^c âkıbetu li 'l-muttaḳîn¹⁶⁸ ve 'ş-şalâtu
 ve 's-selâmu ^c alâ seyyidinâ Muḥammedi 'n-nebiyyi 'l-üm-
 miyyi¹⁶⁹ ve ^c alâ âlihi¹⁷⁰ ecma^c in¹⁷¹.

İmdi ey tâlib-i Fazl-ı Ḥaḳḳ¹⁷²! El-ḥamdü li 'l-lâhdan
 murâd Tañrı te^c âlâyi¹⁷³ añmaḳdur ve¹⁷⁴ Tañrı'yı¹⁷⁵ añ-
 maḳdan¹⁷⁶ murâd daḫi bilmekdür¹⁷⁷. Eger Ḥaḳḳ'ı bileyüm
 dırsen¹⁷⁸ özine naẓar eyle zirâ kim özin bilen Ḥaḳḳ'ı bilür

¹⁶⁴ Nazım u neşr-i Hazret-i Virânî Baba [M].

¹⁶⁵ Virân Abdâl: Virânî Sultân [E]

¹⁶⁶ Sırrahu 'l-^c azîz: Sırrahu 'l-^c azîz ḥazretleri [E], sırrahû [A].

¹⁶⁷ Bismi 'l-lâhi 'r-raḥmâni 'r-raḥîm: [-E].

¹⁶⁸ ve 'l-^c âkıbetu li 'l-muttaḳîn: [-E, O, A].

¹⁶⁹ Muḥammedi 'n-nebiyyi 'l-ümmiyyi: Muḥammedin [E, O].

¹⁷⁰ âlihi: âlihi ve evlâdihî 't-tayyibîni 't-tâhirîn ve sellim teslimâ [M].

¹⁷¹ ve 'ş-şalâtu ve 's-selâmu ^c alâ seyyidinâ Muḥammedin ve
^c alâ âlihi ecma^c in: [-O, A].

¹⁷² Fazl-ı Ḥaḳḳ: Ḥaḳḳ ve ^c âşık-ı didâr-ı muḫlaḳ [M].

¹⁷³ Tañrı te^c âlâyi: Cenâb-ı Ḥaḳḳ'ı [E].

¹⁷⁴ añmaḳdur ve: añmaḳdur ve bilmekdür [E].

¹⁷⁵ Tañrı'yı: Ḥaḳḳ'ı [E].

¹⁷⁶ añmaḳdur...añmaḳdan: inanmaḳdur...inanmaḳdan [M].

¹⁷⁷ daḫi bilmekdür: bi-ḥamdi li 'l-lâh [O], Allâh te^c âlâyi fark
 itmekdür [M], bilmekdir bi-ḥamdi 'l-lâh [A].

¹⁷⁸ Ḥaḳḳ'ı bileyüm dırsen: Tañrıyı dilersen [O], Tañrıyı bilmek
 dilersin [A].

Nefesleri ve yazıları ile Hakk Muhammed Ali aşkını dile getiren Vîrânî Abdal, tasavvuf tarihimizin önemli simalarından biridir. Tek mensur eseri olan *Fakrnâme*, Alevî ve Bektaşî inancı ile Hurufiliğin bir arada işlendiği bir risâledir. Eserde ele alınan konular, tasavvuf, tarikat erkânı ve hurufilik başlıkları altında değerlendirilebilir. Tasavvufla ilgili konular, ağırlıklı olarak Hakk'ın bilinmesi, Muhammed ve Ali'nin hakikati gibi hususları kapsamakta ve eserin tamamında arka planı oluşturmaktadır. Tarikat erkânı ile ilgili konular, bir mürşide bağlanmanın gerekliliği, tâlîpte ve mürşidde olması ve olmaması gereken özellikler, tarikatın önemi gibi meseleler olup, eserde zaman zaman nasihatler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Hurufilik ile ilgili olanlar ise, daha çok Hurufî hesaplarında görülmekte ve arka plandaki tasavvufî fikirleri delillendirme sadedinde kullanılmaktadır.

Vîrânî Abdal'a göre, insanın elest bezminde verdiği ikrarının, yaratılış gayesinin ve insanlığının gereği, Hakk'ı bilmektir. Hakk'ı bilmek için de, insanın önce kendisini bilmesi gerekir. Bu noktadan itibaren Hurufiliğin temel argümanı ve hesaplarını kullanan Vîrânî Abdal, insan yüzündeki hatlar ile Kur'ân'ın sırlarını içinde bulunduran Fâtiha ve Fâtiha'nın sırlarını içinde bulunduran besmele arasındaki mütekabiliyeti, Hurufî usûllere göre ortaya koymuş ve insanın kendisinden yola çıkarak Hakk'ı bilmesinin yollarını göstermiştir.

REVAK
KITABEVI

